

JANCSI BEÁTA

## A közösségi tolmácsolás

Magyarország közelgő Európai Unió csatlakozásával hatványozottan merülnek fel a kisebbségekkel kapcsolatos nyelvpolitikai kérdések is. Mindez nem csupán az ún. történelmi kisebbségekre vonatkozik, hiszen az uniós tagság kapcsán Magyarországnak várhatóan a jelenleginél még intenzívebb migrációs tendenciákkal kell szembenéznie. A Magyarországot cél- vagy tranzitországnak tekintő bevándorlók számára így egyre sürgetőbb a kommunikációs lehetőségek megteremtése, s ennek egyik elengedhetetlen feltétele a szociális tolmácsolási gyakorlat elterjedése.

A kisebbség státusza és a kisebbségi és többségi kérdések értelmezése korábban az antropológia feladata volt. A kisebbségek nyelvészeti aspektusból történő vizsgálata akkor nyert teret, amikor az antropológiai kutatások eredményeképp a figyelem a kisebbségi nyelvek, irodalmak és kultúrák felé irányult. A nyelvészeti fordításelmélet, így a tolmácsolás is, eleinte nem szentelt különösebb erőfeszítéseket a kisebbségi nyelvek létjogosultságának érdekében, az általános célkitűzések az „univerzalizálás” irányába haladtak. „Azóta az ekvivalencia-felfogás is sokat változott, és a kultúrák közötti különbségek felismerése és megtartása is árnyaltabbá tette a korábbi elméleteket.” (Márta 1999:107.5.)

Ezen dolgozat célja, hogy rövid bepillantást nyújtson a szociális tolmácsolás (közösségi tolmácsolás) néhány aspektusába. A dolgozat igyekszik a szociális tolmácsolás néhány elméleti és gyakorlati kérdését az ausztráliai és az európai gyakorlaton keresztül szemléltetni, mindemellett rávilágítani a közösségi tolmácsolás és a tolmácsolás egyéb módjai – elsősorban a konferencia-tolmácsolás – közötti alapvető különbségekre. A munka egyik célja, hogy a szociális tolmácsolást nyelvpolitikai és szociolingvisztikai megvilágításba helyezve, hangsúlyozza annak jelentőségét és a ma oly jellemző multikulturális környezetben való nélkülözhetetlenségét.

### **Szociális tolmácsolás – definíciók és elméletek**

A közszereplők közötti nemzetközi kommunikáció lebonyolítása mellett nem elhanyagolandó a tolmácsok szerepe azokban a helyzetekben, amikor egy magánember és egy szervezet, intézmény vagy hatóság közötti kommunikáció megvalósításához nyújtanak segítséget a nyelvi közvetítésben. (Horváth – Szabari – Volford 2000: 11.2.) A szociális nyelvi közvetítés jelentősége és szerepe különösen szembeűnő olyan esetekben, amikor „a kulturális sokszínűség a demokrácia motorja”. (Flesch: 1998, in Horváth – Szabari – Volford 2000: 27.3.)

A demokratikus vagy demokráciára törekvő társadalmakban törekedni kell arra, hogy az esélyegyenlőség idealizált fogalma egyre inkább megvalósuljon. Az esélyegyenlőség mindennapi gyakorlatban való létjogosultságát indokolja, hogy az esélyek és lehetőségek mindenki számára egyformán elérhetőek legyenek. Az esélyegyenlőség egyik alapvető feltétele, hogy „a társadalom megteremtse annak feltételeit, hogy e lehetőség megadathassék”. (Takács 2000: 12.1.) A szociális tolmá-

csolás biztosításakor a vezérelv az kell, hogy legyen, hogy a kisebbségi csoportok többségi nyelvet nem beszélő tagjait egy társadalom se fossza meg a saját sorsról való egyéni felelős döntéstől, és társadalmi részvételtől, az egyéni problémamegoldás lehetőségétől.

Azokban az államokban, melyeknek évente folyamatosan a bevándorlók tömege érkezésével kell számolniuk, (például: Ausztrália, USA, Kanada) a tolmácsolás gyakorlatában meghatározó szerepet játszik és elterjedtnek számít a közösségi vagy szociális tolmácsolás. A szociális tolmácsolás elsődleges célja, hogy lehetővé tegye az ország hivatalos nyelvét nem beszélő lakosok, bevándorlók, menekültek, vendégmunkások számára, hogy ügyintézés kapcsán (az állami hivatalokban, egészségügyi ellátás alkalmával, az oktatási intézményekkel való kapcsolattartásban stb.) anyanyelvüket használják és az állam által központilag biztosított tolmácsra támaszkodjanak. (Szabari 1999:83-84.6.)

A szociális tolmácsolásnak számos definíciója létezik. A skála egyik végén a minden hivatalos közeget nélkülöző, egy adott környezetben, egyének között zajló tolmácsolás szerepel, melyet jellemzően amatőrök, tolmácsképesítéssel nem rendelkező szomszédok, ismerősök bonyolítanak le. (8) A spektrum ellenkező végén azt a meghatározást találjuk, mely szerint a szociális tolmácsolás olyan szakma, amely képviselőitől megköveteli a szakirányú képzést és bizonyos fokú orvosi, jogi, illetve egyéb szociális szolgáltatás terén szerzett tolmácsolási gyakorlatot. (9)

A definíciókat összefogó megnevezések terén sajnos meglehetősen nagy következetlenség, legalábbis az egyértelmű és egységes terminológia hiánya tapasztalható. A közösségi tolmácsolásra utalva a „*community interpreting*” a szakmában legelterjedtebb megnevezésként kezelendő, de Nagy-Britanniában a „*public service interpreting*” kifejezést részesítik előnyben, míg Kanadában a „*cultural interpreting*” a gyakorta használatos megnevezés. A fentiekkel párhuzamosan léteznek még a „*dialogue interpreting*” és az „*ad hoc interpreting*” kifejezések is, melyek sokkal ritkábban fordulnak elő a szakirodalomban és a gyakorlatban. (8)

### A szociális tolmácsolás jellegzetességei

A nyelvi korlátok áthidalása egyre fokozottabb figyelmet követel azoktól az országoktól, amelyek gyakorta szolgálnak interkulturális kommunikáció helyszínéül, legyen szó politikai, gazdasági tárgyalásokról, turizmusról vagy a nemzetközi migráció eredményeképp bevándorlókról. Az emberi kommunikáció áthatja az élet minden területét, és amennyiben két kommunikálni kívánó fél között nem létezik egy közös nyelv, az egymás sikeres megértése és az egyén gondolatainak sikeres megértése szempontjából lényeges a nyelvi akadályok kiküszöbölése. (Horváth – Szabari – Volford 2000:11.2.)

A nyelvi korlátok áthidalásának több eszköze is létezik, de amikor a szociális tolmácsolás témakörét érintjük, alapvetően olyan szituációról van szó, amelyben a két fél közötti információcsere közvetítésére tolmács, azaz szociális tolmács segítséget kell igénybe venni. A szociális tolmácsolás és fordítás alapfeltétele, hogy a nyelvi korlátok áthidalását olyan szakemberekre bízzák, akik mind széleskörű általános és ezzel párhuzamosan speciális ismereteket tudjanak magukénak, és ezekre vonatkozóan olyan képességekkel rendelkezzenek, amelyek lehetővé teszik az eredményes munkát. Ez az adott szituációban a releváns kultúrák alapos ismeretét, és a specifikus szókincsbeni jártasságot egyaránt megköveteli. (4)

Szociális tolmácsolásnál ideális esetben az a szakember működhet közre, aki képes mindkét irányba sikeresen tolmácsolni. (4.) A közösségi tolmácsolás során adódó helyzetekre tipikusan jellemző „a gyakori váltás, a rövid kérdések és rövid válaszok egymásutánisága”, ezt a fajta tolmácsolást nevezzük összekötő tolmácsolásnak (*liaison interpreting*). (Szabari 2000:84.6.) A szociális tolmácsok ritkán közvetíté- nek beszédeket, jóval gyakoribb a párbeszéd tolmácsolása.

A tolmácsolást kutató szakemberek a szociális tolmácsolás egyik másik fő jellegzetességét abban látják, hogy a nyelvi közvetítő és a kommunikálni kívánó felek közötti kapcsolat roppant szoros, egymás közelében kell lenniük az eredményesség fokozása végett. A kommunikációs folyamatban tehát a közösségi tolmács jelenléte meghatározó és közvetlenül érzékelhető, sokkal inkább, mint a konferenciatolmácsok esetében, akik a tolmácskabinból, mintegy kívülállóként vesznek részt a munkában. (8) Ez a fizikai közelség abból a szempontból is döntő jelentőséggel bír, hogy a kommunikációs partnerek között óriási különbség lehet a rendelkezésre álló információkkal, a társadalmi megítéléssel, szociális státusszal, a kulturális háttérrel kapcsolatosan.

A közösségi tolmácsolás egyik további sajátossága, hogy rengeteg nyelv jöhet számításba a segítségre szoruló anyanyelve szerint. Ez nem feltétlenül jelenti egy hivatalos nyelv sztenderdizált változatát, hanem akár regionális változat vagy valamely kevésbé ismert dialektus is lehet. (12)

Továbbá, a szociális tolmács munkája elképzelhetetlen tolmácssteam tagjaként. (Szabari 2000:84.6.) Ezáltal valószínűleg könnyebben kialakul az a fajta bizalom, amely előfeltétele azoknak a szituációknak, amelyek a szociális tolmács közreműködését igénylik. A szociális tolmácsokat gyakran egyfajta érdekvédelmi szereppel is felruházzák, akik túllépnek a tolmács szerepkör tradicionális semlegességén. (8)

A szituáció maga nagyon eltér a konferencia-tolmácsolás alkalmával tapasztalható légkörtől. Az a kisebbségi csoporthoz tartozó egyén, aki nem beszéli a befogadó ország hivatalos nyelvét, fokozottan ki van téve azoknak a nehézségeknek, amelyeket az anyanyelvi beszélő is átél rendőrségi, kórházi, hatósági ügyintézés során. Így a közösségi tolmácsra gyakorta mint szövetségesre számítanak. A szakmai etika azonban megköveteli, hogy a nyelvi közvetítő a lehető legsemlegesebb maradjon, még akkor is, ha ez nehezen kivitelezhető. Az emberekkel való helyes viselkedés és bánásmód ezért alapvető követelménye annak, hogy valakiből jó szociális tolmács váljon. (12)

A közösségi tolmács számtalanszor olyan kihívásokkal is szembesül, amelyek merőben eltérnek a tolmácsolás megszokott gyakorlatától. Adódhat olyan speciális eset, amikor a feladat meghaladja a tolmácsszerep által támasztott követelményeket. Ennek egyik konkrét példája, amikor egy betegnél agyvérzés következtében komplex nyelvi problémák léptek fel. A kezelő orvosnak részletes információra volt szüksége a páciens nyelvhasználatának minden aspektusát illetően. A diagnózis csak a tolmács segítségével készülhetett el, aki a kezelőorvossal közreműködve részletesen elemezte a beteg beszédprodukciónak. (13)

A közösségi tolmács feladata nagyban eltér a konferenciatolmács feladatkörétől. A szociális tolmács felelős azért, hogy egy hivatalos tisztséget betöltő szakember és egy valószínűleg bevándorló vagy menekült között sikeres kommunikáció jöjjön létre, annak ellenére, hogy a két fél között óriási a különbség nyelvi, kulturális, világnézeti, hatalmi, tudásbeli síkon. (A különbség itt természetesen nem egyfajta

értékelést vagy rangsorolást tükröz, hanem különbözősége, az egymástól nagyban eltérő háttérre utal.) (12)

Roda Roberts (1995) a szociális tolmácsolás meghatározó jellemzőjét abban látja, hogy az lehetővé teszi az egy adott ország hivatalos nyelvét nem, vagy nem folyékonyan beszélő személyek számára, hogy közösségi ellátásra, szolgáltatásra hivatott szervezetekkel kommunikáljanak, ami biztosítja, hogy egyenlően részesüljenek a jogi, egészségügyi, oktatási, kormányzati és szociális szféra népjóléti szolgáltatásai-ból. A szociális tolmácsolás abban is különbözik, hogy ez a szolgáltatás közösségen belülinek tekinthető. Ez azt jelenti, hogy egy adott közösség tagjai azok, akik élnek a szociális tolmácsolással, ők szorosan odatartoznak ahhoz a környezethez, amelyen belül a tolmácsolást bonyolítják.

Ezzel ellentétben, a konferencia-tolmácsolás esetében az egy-egy konferencián részt vevő küldöttek, diplomata, delegációk ritkán alkotnak egységes közösséget a szó szociális értelmében. A szociális tolmácsok elsősorban abban közreműködnek, hogy a nyelvi korlátok kiküszöbölésével a szociális hálózat mindenki számára elérhetővé váljék, ezért gyakran intézményes keretek között dolgoznak. (8)

### **A szociális tolmácsolás megítélése**

A konferenciatolmácsokkal ellentétben, akik a politikai vagy gazdasági élet befolyásos szereplőivel állnak kapcsolatban, a közösségi tolmácsok a társadalom hatalommal nem rendelkező, perifériára szorult tagjait szolgálják, és ez sajnos tükröződik a feléjük irányuló kedvezőtlen társadalmi megítélésben.

A szociális tolmácsolást igénylő szituációban nincs könnyű dolga a nyelvi közvetítőnek. Egy bírósági tárgyalás például tipikusan olyan helyszín, ahol a kulturális háttér, az előítéletek, egy adott nyelv vagy ország illetve annak képviselőjének megítélése gyakran negatív fényben tünteti fel az idegent, az idegen nyelven beszélőt. Sajnos ma még mindig számos országban él a diszkriminatív berögződés. A bevándorlóakra irányuló elfogult megítélés gyakran azokra is vonatkozik, akik velük kapcsolatban állnak, és így a negatív asszociációk nem tüntetik fel kedvező színben a tolmácsot sem.

Hasonlóképpen említhetjük a közösségi tolmácsolás egyéb fajtáit is. Ezekben a szituációkban a tolmácsot gyakran olyan segítő támasznak látják, aki a hivatalos nyelvet nem beszélő idegeneknek bizonyos társadalmi szolgáltatásokat elérhetővé tesz, „kijár”. A tolmács negatív megítéléssel találja szembe magát, amely nem eszköze a hatékony munkavégzésnek. (8)

### **Az ausztrál mintapélda**

Nemzetközi kitekintésben a szociális tolmácsolás még nem igazán fejlett, gyakorlata szinte még kiforratlannak tekinthető. A nemzetközi gyakorlatban a közösségi tolmácsolás mintapéldájának Ausztráliát tekinthetjük. Ott számtalanszor jelentkezik az igény a közösségen belüli nyelvi közvetítést illetően. Az Ausztrál Kormány feladatának tekinti, hogy az ország nem angol nyelvű lakosságát rendszeresen tájékoztassa az őket érintő kérdésekről. Ez a szemlélet is alátámasztja, hogy miért élvez Ausztráliában kitüntetett szerepet a szociális tolmácsolás és fordítás, amelyen keresztül a jogi, egészségügyi és népjóléti tevékenység az ország népességének jelentős hányada számára értelmezhetővé és hozzáférhetővé válhat. (4.) Ezért a helyi fordítással és tolmácsolással foglalkozó szervezeteknek (AUSIT-Australian Institute for Interpreters and Translators és NAATI-National Accreditation Authority for Translators and

Interpreters) különös gondot kell fordítaniuk arra, hogy megfelelő módon alkalmazkodjanak a helyi igényekhez és kialakítsák a tolmácsolás és fordítás megfelelő gyakorlatát. (4)

A szociális tolmácsolás viszonylagos elismerését, szerepének hangsúlyozását az ausztrál történelemben kell keresnünk. Több mint kétszáz évvel az európaiak letelepedése után, egy ötven évig tartó intenzív bevándorlási időszak eredményeként Ausztrália ma a világ egyik legváltozatosabb kultúrával rendelkező országa. A mai Ausztrál nemzet legfőképpen sokszínűnek és soknyelvűnek mondható. Minden ötödik ausztrál a tengerentúlon született, közülük minden második olyan országban, ahol nem az angolt beszélik hivatalos nyelvként. (Hatoss 1999:174.14.)

Az Ausztráliában született gyermekeiket is beleértve, a nem angol anyanyelvű lakosság a nemzet egyötödét teszi ki. Az ausztrálok mintegy 14 százaléka nem az angolt használja az otthoni kommunikáció során. A rendkívül változatos nyelvi sokszínűség szemléltetéseképp érdemes megemlíteni, hogy az Ausztráliában használatos angol számos változata mellett megközelítőleg 150 bennszülött nyelvet tartanak számon, és ezek mellett számolni kell azzal a 75-100 idegen ajkú bevándorlók által használt nyelvvél, amelyek jelenléte szükségessé és elengedhetetlenné teszi a szociális tolmácsolás jelenlétét. (Hatoss 1999:174.14.)

A helyzet azonban nem mindig kedvezett a kisebbségi nyelvek fennmaradásának. A második világháború előtti időszakot a nyelvi asszimiláció elősegítése jellemezte. A politikai célja az volt, hogy a bevándorló népeiséget az angol nyelv gyors megtanulására ösztönözze. 1945 után azonban visszafordították az ausztrálok egy-nyelvűvé válásának folyamatát. A különböző nyelveket beszélő lakosság anyanyelvének elismerése dominált, és a cél Ausztrália nyelvi pluralizmusának megőrzése lett. A asszimilációs politika megszűnésével együtt a bevándorlók gazdasági, oktatási és szociális problémáinak fő oka az angol nyelvtudás és a meghatározó ausztrál kultúrához való igazodás hiánya volt. Az 1978-as Galbally jelentés változtatni szeretett volna a kisebbségi etnikai csoportok hátrányos helyzetén, ezért feladatául tűzte ki, hogy „megőrizze a különböző kultúrák által megteremtett örökséget és elősegítse a kultúrák közötti kölcsönös megértést”. (Hatoss 1999 :176.14.)

A nyelvi pluralizmushoz való alkalmazkodással összhangban az ausztráliai tolmácsképző kurzusok különös figyelmet szentelnek a szociális tolmácsolás műfajának, hiszen számolni kell a speciális helyzetekből fakadó speciális igényekkel, melyek eltérnek a konferenciákon, üzleti találkozók stb. során használatos módszerektől és jellemzőktől. (Szabari 2000:84.6.)

Az Ausztráliában elterjedt szociális tolmácsolási gyakorlatra jellemző, hogy a Bevándorlási és Multikulturális Ügyek Hivatala (Department of Immigration and Multicultural Affairs) saját fordító- és tolmácsirodát működtet. (Translating and Interpreting Service – TIS) A DIMA alkalmazott tolmácsainak az AUSIT által meghatározott etikai kódexet kell követniük. A DIMA feladatai közé tartozik, hogy ingyenes telefonos tolmácsolást, esetenként viszont személyes közösségi tolmácsolást biztosítson a bevándorlók és azon szervezetek között, akik angolul nem beszélő, Ausztráliában letelepedni kívánó bevándorlóknak nyújtanak segítséget. A tolmácsolás megszervezése kiterjed a háziorvosi szolgálatra, a parlamenti képviselőkkel, szakszervezetekkel, a helyi hatóságokkal és bizonyos, nem a kormány hatáskörébe tartozó szervezetekkel való kommunikációra. (7)

Az ausztrál nyelvpolitika a nyelvi és kulturális pluralizmus irányába mutat. A kormány elismeri, hogy „a nyelv olyan alapvető érték, mely összekapcsolódik az

egyének, etnikai közösségek és nemzetek identitásával és az egyetemes emberi identitás forrása”. (Hatoss 1999 :17t.14.)

### Kitekintés Európára

A helyzet egészen más képet mutat Európában. Míg Európát a szakma a konferencia-tolmácsolás bölcsőjeként tartja számon, a legkiválóbb képzési lehetőségekkel és munkakörülményekkel, a szociális tolmácsolás mindaddig nem kapott megfelelő hangsúlyt. Ennek egyik feltételezhető oka Európa történelmében keresendő. Az utóbbi évtizedeket megelőzően az Európába irányuló bevándorlás csekélynek bizonyult, különösen a kivándorlási tendenciákkal összevetve. Mindemellett a többnyelvűség olyannyira elterjedtnek számított és számít, hogy szociális tolmácsolást igénylő esetekben, például bírósági tárgyalások során könnyen sikerült olyan, a védelmet képviselő tanácsadót találni, aki lehetővé tette a kommunikációt az adott jogi keretek között.

Az utóbbi évtizedek azonban változást hoztak: a bevándorlási hullámok egyre több európai országot érintenek. Ezzel párhuzamosan az Európai Unió létrejötte és határainak kiterjesztése a figyelmet a nyelvi jogokra irányította. A helyzet annyira megváltozott, hogy jelenleg az európai bíróságoknak komoly problémákat kell leküzdeniük, melyek az új, többnyelvű környezetből adódnak.

Lengyelországban az ún. jogi fordítókat (*legal translators* vagy *sworn translators*) kéri fel egy 80-as években készült törvény értelmében a nyelvi közvetítésre bírósági tárgyalások esetén. A törvény nem követeli meg a tolmácsolási gyakorlatot a felkért tolmácsoktól. (10)

Csehországban már valamivel biztatóbb a helyzet. A Prágai Károly Egyetem Jogi Kara egyéves programot indított, melynek célja a bírósági tolmácsolás számára szakemberek képzése angol és német nyelvből. Tervezik továbbá egy államilag elismert vizsga bevezetését, amely előfeltétele lenne a bírósági tolmácsként való közreműködésnek.

Görögországban a beszámolók szerint (Manganaras 1997) a vonatkozó törvény semmilyen képesítést nem követel a bírósági tolmácsoktól, és nem is támogatja azok képzését. A gyakorlati megvalósulásban ez azt jelenti, hogy bárki közreműködhet bírósági tolmácsként, aki valamilyen szinten beszél egy idegen nyelvet („*the court interpreter can be anyone*”). A görögországi díjazás olyan alacsony, hogy a bírósági tolmácsolás szinte önkéntes munkának tekinthető.

Nagy-Britanniában, Ausztriában és Németországban már biztatóbbak a tendenciák. Mutatkoznak a speciális képzés megteremtésének első jelei, de a változás lassan megy végbe. Számos ritka nyelvkombináció esetében még mindig képesítés és előképzettség, esetleg szakmai tapasztalat nélküli amatőrök segítségét kénytelenek igénybe venni. Az anyagi szempontok itt is döntő szerepet játszanak: a „nagy” nyelvek szakmailag elismert tolmácsait sokkal inkább vonzzák a konferencia-tolmácsolási lehetőségek, hiszen szociális tolmácsolás alkalmával nem részesülnek kellő anyagi elismerésben, így a bíróság kénytelen hozzá nem értő alkalmi tolmács segítségével élni. Mivel a jelenség általános, sok jőnévű konferenciatolmács a bírósági tolmácsolás kedvezőtlen szakmai tekintélyének következtében nem fogad el ilyen jellegű megbízást, így az ördögi kör bezárul. (10)

### **Egy új lehetőség – a Babelea**

Az egyre bonyolultabb és sürgetőbb helyzet megoldására jött létre a Babelea, amely non-profit szervezetként működik. Elsődleges szempontjaként az érvényesült, hogy megalapítsanak egy olyan szakmai szövetséget, mely az Európai Unió és a többi tagországon belül működő szociális tolmácsolás profillal rendelkező szervezetek érdekeit képviseli. A szervezet működésének egyik irányelve, hogy nevük olyan minőségi tolmácsolást jelezzon, amely hathatós és szakszerű segítséget nyújt a nyelvi korlátok kiküszöbölésében. (11)

Tevékenységük három fő területre helyezi a hangsúlyt:

- a tagság kiterjesztése,
- a tagokra vonatkozó közös szakmai elvárások megteremtése,
- a helyi, nemzeti és európai uniós hatóságok figyelmének felhívása a közösségi tolmácsolás szerepére, fontosságára és széleskörű elismertségének elősegítésére.

A Babelea fokozott figyelmet szentel annak, hogy fejlessze a megfelelő szakmai színvonal által támasztott követelményrendszert, amelyet a közösségi tolmácsok képzésében alkalmazni kell. Továbbá célja, hogy kidolgozza az európai szociális tolmácsolásra vonatkozó etikai előírásokat. Emellett támogatja a szociális tolmácsolással kapcsolatos kutatásokat. Mivel sok olyan szervezet működik Európa szerte, melynek feladatai közé tartozik a bevándorlók és menekültek nyelvi nehézségeinek áthidalása, a Babelea igyekszik állandó kapcsolatot fenntartani ezekkel a szervezetekkel. Így a kölcsönös tapasztalatcsere, egymás problémáinak, eredményeinek megvitatása, elemzése lehetővé teszi a szakma megismerését és megismertetését, melyet a Babelea képvisel. (A Babelea 1999 novemberében, Bécsben tartotta első konferenciáját.) (11)

### **Szakmai érdekvédelem**

A szociális tolmácsolás, mint szakma és az azt végző tolmácsok érdekvédelmének és széleskörű elismertségének érdekében szükségesnek látszik a szakma megítélésének javítása. Ehhez elengedhetetlenek az alábbi tényezők:

- a terminológia kidolgozása, egységesítése,
- a szakma megnevezésének egységesítése, pontos definíciójának kidolgozása,
- a szociális tolmácsolás szerepkörének, feladatának tisztázása, pontos körülírása,
- lényeges a szakmai program kidolgozása, illetve a szociális tolmácsolást tanító oktatók képzésének megvalósítása,
- előnyös lenne a közösségi tolmácsokkal dolgozó szakemberek képzésének megoldása is,
- a szociális tolmácsok akkreditációja, szakmai szervezetének létrehozása, amely képviselné érdekeiket és ellenőrizné az etikai kódex betartását,
- a szociális tolmácsolási gyakorlatban részt vevő közvetítők számára olyan képzési program kifejlesztése, amely lehetővé tenné a szakmai továbbképzést és megteremtené a szakma presztízsét. (8)

### **Konklúzió**

A közösségi tolmácsolás leginkább az Amerikai Egyesült Államokban, Kanadában, Ausztráliában és Nyugat-Európa egyes országaiban mondható elterjedtnek. A ma-

gyarországi viszonylatok is egyre inkább megkövetelik jó szociális tolmácsok alkalmazását; „az Ázsiából és Afrikából érkező gazdasági menekültekkel csak az ő segítségükkel biztosítható a kommunikáció”. (Szabari 2000:84.6.)

A szociális tolmácsolásra szoruló egyén lehet bármilyen korú bevándorló, politikai vagy gazdasági menekült, stb. Még abban az esetben is gyakran felmerül az igény a szociális tolmácsolás iránt, amikor az egyén már jó pár éve a befogadó ország lakosa. Gondoljunk csak a New York-i „Little Italy”-ra vagy Chicago lengyel negyedére, ahol a mikrokörnyezet feleslegessé teszi az angol nyelv ismeretét. Az egy nyelvűség megőrzése csak olyan helyzetekben jelent problémát, amikor orvosi segítségre, hivatalokkal folyó egyeztetésre, rendőrségi intézkedésre stb. van szükség. (12)

Az ilyen esetekben viszont „az esély és lehetőség fogalmainak gyakorlati kivitelezését a demokrácia, a demokratikus társadalom hivatott biztosítani.” Biztosítani kell, hogy az egyén problémáit, aktív részvétellel, de külső közreműködéssel, nyelvi segítséggel megoldhassa. Mindez hozzátartozik az emberi alapvető jogokhoz, az esély és a lehetőség megadása az emberi jogok előfeltétele. Természetesen fontos tényező, hogy a nyelvi segítség minden társadalmi réteg számára hozzáférhető legyen, „s így a társadalom feladatai közé tartozik a pozitív diszkrimináció is, melynek célcsoportjai valamilyen fokú hátrányban vannak a többséggel szemben.” (Takács 2000:13.1.)

A szociális tolmácsolás szerepének elemzésekor nem szabad szem elől tévesztelnünk, hogy „egyedül az anyanyelv az, amelyen az embernek a legfőbb gondja az, hogy mit mondjon, nem pedig az, hogy hogyan; minthogy ennek segítségével a „mit” és a „hogyan” nem két külön feladat, hanem egyazonos; tehát ennek használata révén az ember elsődlegesen és gátak nélkül önmaga lehet.” (Deme :1994 in Horváth – Szabari – Volford 2000:12)

### *Bibliográfia*

1. TAKÁCS BÁLINT. Svéd modell – svéd gyakorlat . Szociális munka és felnőttoktatás, mint az emberi jogok. in Fórum I. évfolyam 2. szám 2000. december. PTE-FEEFI pp. 12-13.
2. HORVÁTH ILDIKÓ – SZABARI KRISZTINA – VOLFORD KATALIN (szerk.). Fordítás és tolmácsolás a világban. Oktatási segédanyag fordító- és tolmácsképző intézetek hallgatói számára. ELTE BTK Fordító- és Tolmácsképző Központ. Budapest. 2000.
3. FLESCH, COLETTE beszéde az EXPOLINGUA alkalmából. Madrid, 1998. április 25. in Horváth Ildikó – Szabari Krisztina – Volford Katalin (szerk.). Fordítás és tolmácsolás a világban. Oktatási segédanyag fordító- és tolmácsképző intézetek hallgatói számára. ELTE BTK Fordító- és Tolmácsképző Központ. Budapest. 2000. pp. 27.
4. A NAATI bemutatása . Forrás: NAATI Accreditation for Translators and Interpreters. Melbourne: NAATI. 1995. in Horváth Ildikó – Szabari Krisztina – Volford Katalin (szerk.). Fordítás és tolmácsolás a világban. Oktatási segédanyag fordító- és tolmácsképző intézetek hallgatói számára. ELTE BTK Fordító- és Tolmácsképző Központ. Budapest. 2000. pp. 95-100.
5. MÁRTA ANETTE. The Translator, 4. évfolyam, 2. szám. Translation and Minority – folyóirat-szemle. in Fordítástudomány 1999. I. évfolyam 2. szám. pp. 106-107.
6. SZABARI KRISZTINA. Tolmácsolás – bevezetés a tolmácsolás elméletébe és gyakorlatába. Scholastica Kiadó. Budapest. 1999. pp 83-84.
7. Australian Immigration Fact Sheet. Translating and Interpreting Service. [www.immi.gov.au/facts/67tis.htm](http://www.immi.gov.au/facts/67tis.htm)
8. MIKKELSON, HOLLY. The Professionalisation Of Community Interpreting. [www.acebo.com/papers/profslzn.htm](http://www.acebo.com/papers/profslzn.htm)
9. Community Interpreting. [www.miis.edu/iirc/iirc2.html](http://www.miis.edu/iirc/iirc2.html)
10. MIKKELSON, HOLLY. Is Court Interpreting Finally Coming of Age in Europe? [www.najit.org](http://www.najit.org)
11. [www.babelea.org](http://www.babelea.org)



12. BOWEN, MARGARETA. Community Interpreting. [www.aiic.net](http://www.aiic.net)
13. HERMANN, BARBARA. AUSIT Workshop. [www.ausit.org](http://www.ausit.org)
14. HATOSS ANIKÓ. Multikulturalizmus és nyelvpolitika Ausztráliában in CS. Jónás Erzsébet (szerk.) Nyelvpolitika és nyelvoktatás. Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Önkormányzat Megyei Pedagógiai Intézete és Továbbképző Központja. Nyíregyháza. 1999. pp. 173-183.

